

Klaudia Naparstek¹, Katarzyna Kordus², Radosław Śpiewak³

¹ Absolwentka studiów II stopnia „Kosmetologia”, Wydział Farmaceutyczny, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

² Wyższa Szkoła Edukacji i Terapii im. prof. Kazimiery Millanowskiej, Wydział Studiów Edukacyjnych, Poznań

³ Zakład Dermatologii Doświadczalnej i Kosmetologii, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

Analiza porównawcza oferty salonów SPA i salonów kosmetycznych

Comparative Analysis of SPAs and Beauty salons offers

Słowa kluczowe: salon kosmetyczny, SPA, ośrodki wellness w Polsce, kwalifikacje zawodowe personelu, zabiegi

Key words: beauty salon, SPA, Polish wellness centres, professional qualifications of the staff, treatments

Streszczenie

Celem pracy było porównanie oferty ośrodków SPA i salonów kosmetycznych oraz próba określenia różnic pod względem wykonywanych zabiegów, a także wykształcenia i kwalifikacji zatrudnionego personelu. Badanie polegało na analizie ofert zamieszczonych na stronach internetowych i informacji dodatkowych uzyskanych telefonicznie. Zwrócono uwagę na rodzaj zabiegów, lokalizację ośrodków oraz kwalifikacje i wykształcenie personelu ośrodków. Przeanalizowano oferty 408 polskich ośrodków SPA i salonów kosmetycznych. W trakcie analizy wyszczególniono 167 rodzajów zabiegów. Najbardziej rozbudowana była grupa „Zabiegi fizykalne”, najmniej liczna była grupa „Fryzjerstwo”. Najczęściej występującym zabiegiem we wszystkich placówkach był zabieg pielęgnacyjny twarzy. Najbardziej proponowanymi zabiegami były: masaż chiński, plastyka brzucha oraz powiększanie piersi. W ofercie salonów SPA przeważają zabiegi pielęgnacyjne na twarz i ciało, pakiety zabiegowe, pobyty w saunach, peelingi ciała oraz masaż gorącymi kamieniami. W ofercie salonów kosmetycznych przeważają: regulacja brwi z henną, zabiegi pielęgnacyjne na twarz, manicure, depilacja, wizaż, pedicure oraz eksfoliacja kwasami. Informacji na temat kompetencji zawodowych pracowników udzieliło 277 (67,9%) spośród analizowanych placówek. Wśród zatrudnionych w ośrodkach SPA dominowali masażyści (91,7%), a następnie kosmetyczki (88,6%), fizjoterapeuci (78%) i rehabilitanci (58,3%), natomiast w salonach kosmetycznych najczęściej zatrudnione były kosmetyczki (86,2%), a następnie masażyści (49,7%), magistrzy kosmetologii (35,2%) i licencjonowani kosmetolodzy (34,5%).

Abstract

The aim of the study was comparative analysis of the offers made by spas and beauty salons as well as define the differences of their treatments, education and qualification of the employed staff. The analysis focuses on the offers placed on the websites or those presented through the phone. The attention was paid to the variety of treatments, location of the centres together with the educational background and qualifications of the staff. Analyzed 408 offers of spas and beauty salons in Poland. The analysis specifies 167 types of treatment; the "Physical Treatment" group was the most extended one while the "Hairdressing" was the most limited/the smallest. Facial treatment was the most popular one in all the centres. Chinese massage, abdominoplasty and breast enlargement were the least popular treatments. Facial and body treatments, treatment packages, sauna, body peelings, hot stone massages are the most popular treatments in the SPAs. Eyebrow regulation with henna, facial treatments, manicure, depilation, hair and make-up styling, pedicure, exfoliation are the most common treatments in the beauty salons. There were 277 (67,9%) centres that provided information concerning professional competence. Among the employed in the SPA centers dominated the massage therapists (91,7%), beauticians (88,6%) and then the physiotherapists (78%) and the rehabilitators (58,3%), while in the beauty salons, the most were employed beauticians (86,2%) and then the massage therapists (49,7%), masters of cosmetology (35,2%) and licensed cosmetologists (34,5%).

Wstęp

W Polsce nie ma regulacji prawnych definiujących gabinety kosmetyczne, gabinety kosmetologiczne, salony SPA czy też salony fryzjerskie, brak również ustawy regulującej funkcjonowanie placówek świadczących tego typu usługi. Wiele salonów kosmetycznych dodaje do swoich nazw określenie „SPA” ze względów marketingowych. Tego typu placówki powstają zwykle poprzez dodanie wyposażenia w postaci kapsuły fizjoterapeutycznej, łóżka opalającego lub sauny. W celu pozyskania klientów, placówki te oferują zabiegi zapożyczone z innych kręgów medyczno-kulturowych, np. z medycyny chińskiej, tajskiej, hinduskiej lub tureckiej [1].

Koncepcja SPA narodziła się w starożytności. Rozkwit wodolecznictwa nastąpił w czasach Cesarstwa Rzymskiego, kiedy to doceniono dobroczynne właściwości gorących źródeł, przy których wznoszono łaźnie, czyli termy. Zastanawiając się nad etymologią słowa „SPA”, przywołuje się najczęściej skrót od nazwy łacińskiej *sanus per aquam* lub *sanitas per aquam*, co w polskim tłumaczeniu oznacza „zdrowy dzięki wodzie” lub „zdrowie za przyczyną wody”. Niektórzy badacze twierdzą, iż słowo „SPA” pochodzi od nazwy XIV-wiecznego uzdrowiska belgijskiego Spa w Ardenach. Są i tacy, którzy wiążą pojęcie „SPA” z łacińskim słowem *spargere* – zraszać, spryskiwać wodą lub walońskim słowem *espa* – fontanna, wodotrysk [3; 4; 5; 6]. Wciąż nie ma jednej definicji, która opisywałaby placówkę SPA. Najczęściej przyjmuje się określenie Europejskiego Związku Uzdrowisk (ESPA), który podaje

definicję słowa „SPA” jako *„źródło wód mineralnych, miejsce bądź miejscowość, gdzie tego typu źródło zostało znalezione i jest wykorzystywane w celach zdrowotnych”*. Pod określeniem „SPA” według ESPA mieści się *„nie tylko miejscowość, w której występują naturalne wody lecznicze, ale również przedsiębiorstwo (grupa przedsiębiorstw) oferujące zabiegi oparte na naturalnych bogactwach, w tym zabiegi medyczne”* [7]. Inną definicję „SPA” podaje Międzynarodowy Związek Uzdrawisk i Fitness (ISPA), według którego występowanie źródeł mineralnych nie jest konieczne. Organizacja ta uważa, że *„o SPA można mówić wtedy, kiedy dochodzi w czasie wolnym do relaksu, rozluźnienia, odnowy pod względem fizycznym i psychicznym, a człowiek ma możliwość dobrej zabawy”* [8]. W rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 17 lutego 2004 r., które przestało obowiązywać z dniem 1 stycznia 2012 r., odnaleźć można definicję zakładów odnowy biologicznej – *„zakłady świadczące usługi w zakresie regeneracji ciała poprzez ćwiczenia fizyczne, naświetlanie, opalanie, masaż, oddziaływanie suchym lub wilgotnym, gorącym powietrzem oraz zabiegi relaksujące”* [9]. W projekcie rozporządzenia z dnia 12 lipca 2011 r., który nie stanowi prawa, definicja ta została poszerzona o tlenoterapię [10]. Nie ma również oficjalnego podziału ośrodków SPA. Nomenklatura jest bardzo dowolna, a zaproponowany podział jest umowny, oparty na polskich oraz zagranicznych obserwacjach i publikacjach. Wyodrębnić można ośrodki, w których pacjent przebywa kilka godzin dziennie przez kilka dni w tygodniu (dienne SPA/Day SPA) oraz takie, w których przebywa przez kilka do kilkunastu dni przez całą dobę – są to zwykle hotele SPA. Można spotkać się również z określeniem „Medi-SPA”, które ma sugerować związek z medycyną [2; 11].

Cel pracy

Celem pracy było dokonanie analizy porównawczej oferty ośrodków SPA i salonów kosmetycznych, a w szczególności zbadanie, w jakim stopniu oferta analizowanych ośrodków różni się pod względem wykonywanych zabiegów, a także wykształcenia i kwalifikacji zatrudnionego personelu.

Materiały i metody

Analizą objęto oferty 204 ośrodków świadczących usługi SPA oraz 204 gabinety kosmetyczne na terenie Polski podzielone na cztery kategorie:

- I: 102 ośrodki SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców,
- II: 102 ośrodki SPA w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców,
- III: 102 gabinety kosmetyczne w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców,
- IV: 102 gabinety kosmetyczne w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców.

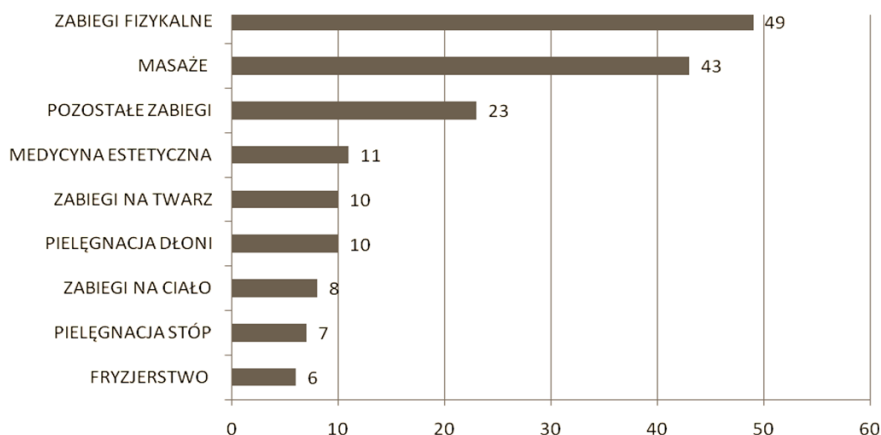
Badanie polegało na analizie ofert zamieszczonych na stronach internetowych. Zwrócono szczególną uwagę na rodzaj oferowanych zabiegów, lokalizację oraz kwalifikacje i wykształcenie personelu wykonującego zabiegi. W przypadku braku tych informacji na stronach internetowych pozyskiwano je telefonicznie.

Za ośrodki SPA uznano placówki, które spełniały przynajmniej jeden z następujących warunków: w opisie działalności deklarowały się jako ośrodki SPA, oferowały klientom zabiegi ze strefy SPA (basen, jacuzzi, kąpiele całego ciała, rytuały saunowe, łaźnie), posiadały zaplecze rekreacyjno-sportowe, stanowiły część składową hotelu z bazą noclegową oraz zabiegową SPA, były dziennymi SPA (Day SPA) bez możliwości noclegu, ale z infrastrukturą SPA i wellness, oferowały zabiegi ukierunkowane na leczenie konkretnego schorzenia (Medi-SPA), lub legitymowały się certyfikatami przyznawanymi tylko placówkom SPA. Za salony kosmetyczne uznano placówki, które w opisie działalności deklarowały się jako salony kosmetyczne lub gabinety kosmetyczne lub fryzjersko-kosmetyczne, pod względem świadczonych usług były standardowymi salonami kosmetycznymi, ewentualnie z dodatkową ofertą zabiegów SPA, lecz bez strefy wellness. Skorzystano z wyszukiwarki Google, wpisując następujące słowa kluczowe: salon kosmetyczny, gabinet kosmetyczny, salon fryzjersko-kosmetyczny, gabinet fryzjersko-kosmetyczny, SPA, Day SPA, Medi-SPA, Medical SPA, ośrodki wellness w Polsce.

Wyniki

Analiza łączna oferowanych zabiegów

W trakcie analizy z oferty włączonych placówek wyodrębniono 167 rodzajów zabiegów podzielonych 9 grup. Najbardziej rozbudowana była grupa „Zabiegi fizykalne”, w której wyszczególniono aż 49 różnych zabiegów z zakresu termoterapii, hydroterapii, światłolecznictwa, laseroterapii i elektroterapii. Najmniej zróżnicowana była grupa „Fryzjerstwo”, w której wyodrębniono zaledwie 6 rodzajów zabiegów.

Wykres 1. Częstość występowania zabiegów w analizowanych placówkach

We wszystkich placówkach zabiegami najczęściej występującymi były kompleksowe zabiegi pielęgnacyjne twarzy, manicure podstawowy, regulacja brwi z henną, pedicure podstawowy, depilacja woskiem oraz masaż twarzy, szyi i dekoltu. Na 408 przebadanych ofert zabiegi pielęgnacyjne na twarz pojawiły się w 389, co stanowi aż 95,3%. Manicure podstawowy oferowano w 333 placówkach (81,6%), a tuż za nim plasował zabieg regulacji brwi z henną – 332 placówki (81,4%). Najrzadziej proponowano masaż chiński, który pojawił się w ofercie jednej placówki SPA w miejscowości ≥ 5 tysięcy mieszkańców.

Zabiegi na twarz

W tej grupie dominowały kompleksowe zabiegi pielęgnacyjne twarzy. Pojawiły się one w 198 ośrodkach SPA oraz w 191 gabinetach kosmetycznych. Zabiegiem najrzadziej oferowanym w tej grupie była frakseloterapia, czyli „wtłaczanie pod ciśnieniem substancji aktywnych dobranych do potrzeb skóry za pomocą specjalnego urządzenia zaopatrzonego w sterylne mikroigły”. Największe różnice pomiędzy poszczególnymi kategoriami ośrodków dotyczyły kompleksowych zabiegów pielęgnacyjnych twarzy dla mężczyzn, które były one zdecydowanie bardziej popularne w placówkach SPA. W ośrodkach SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców pojawiły się 82 razy (80,4%), w ośrodkach SPA w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców – 75 razy (73,5%), w gabinetach kosmetycznych w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców – 19 razy (18,6%), w gabinetach kosmetycznych ≥ 5 tysięcy mieszkańców – 27 razy (26,5%). Stosunkowo małą popularnością, z niewielkimi różnicami ilościowymi w poszczególnych kategoriach, cieszył się zabieg oksybrzji (ośrodki SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców – 10,8%, ośrodki SPA w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców – 10,8%, gabinety kosmetyczne w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców – 5,9%, gabinety kosmetyczne ≥ 5 tysięcy mieszkańców – 10,8%, $p=0,547$). Nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie w kompleksowych zabiegach pielęgnacyjnych twarzy oraz oksybrzji.

Zabiegi na ciało

Najczęściej oferowanym zabiegami na ciało były kompleksowe zabiegi pielęgnacyjne na ciało – wystąpiły w 268 placówkach (65,7%), zabiegi preparatami antycellulitowymi – w 243 placówkach (59,6%), peeling ciała – w 242 placówkach (59,3%) oraz rytuały SPA na ciało – w 160 placówkach (39,2%). Wszystkie te zabiegi najczęściej proponowane były w ośrodkach SPA. W znacznie mniejszym stopniu były one proponowane w gabinetach kosmetycznych zlokalizowanych w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców, a najrzadziej lub wcale w gabinetach kosmetycznych zlokalizowanych w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców. W ośrodkach typu SPA bardzo rzadko oferowany był zabieg manualnego oczyszczania pleców – w 9 placówkach (4,4%) oraz mikrodermabrazji na ciało – w 6 placówkach (2,9%). Najrzadziej

oferowanym zabiegiem we wszystkich kategoriach badanych ośrodków był zabieg mezoterapii mikroigłowej ciała – pojawił się w 27 placówkach (6,6%). Największe różnice pomiędzy poszczególnymi kategoriami ośrodków dotyczyły peelingu ciała, który zdecydowanie częściej pojawił się w ofercie ośrodków SPA. We wszystkich zabiegach w tej grupie stwierdzono różnice istotne statystycznie.

Masaże

Najczęściej oferowanymi masażami we wszystkich ośrodkach były masaż twarzy, szyi i dekoltu – w 304 placówkach (74,5%), masaż klasyczny – w 247 placówkach (60,5%), masaż gorącymi kamieniami – w 235 placówkach (57,6%) oraz masaż relaksacyjny – w 220 placówkach (53,9%). Wszystkie te masaże najliczniej pojawiły się w ofercie salonów SPA. Masażami, które pojawiły się w ofercie salonów SPA, a nie pojawiły się w ofercie salonów kosmetycznych były: masaż europejski – w 9 SPA, masaż bursztynami – w 5 SPA, masaże filipińskie – w 5 SPA, masaż sycylijski – w 4 SPA, masaż Watsu – w 3 SPA, masaż ciepłym jabłkiem – w 2 SPA, masaż soczystą pomarańczą – w 2 SPA oraz masaż chiński – w 1 SPA. Na uwagę zasługuje fakt, iż masaż chiński pojawił się tylko 1 raz w SPA w miejscowości ≥ 5 tysięcy mieszkańców. Masażami, które często oferowano w ośrodkach SPA, natomiast rzadko w gabinetach kosmetycznych były: masaż świecą – w 121 SPA i 23 gabinetach kosmetycznych, masaż czekoladowy – w 104 SPA i 26 gabinetach kosmetycznych, masaż aromaterapeutyczny – w 108 SPA i 17 gabinetach kosmetycznych, masaż olejami – w 94 SPA i 11 gabinetach kosmetycznych, masaż stemplami ziołowymi – w 93 SPA i 10 gabinetach kosmetycznych, masaż dla kobiet w ciąży – w 66 SPA i 10 gabinetach kosmetycznych, masaż miodem – w 49 SPA i 13 gabinetach kosmetycznych oraz masaż bambusami – w 41 SPA i 7 gabinetach kosmetycznych. Masaże dla mężczyzn oraz masaże dla dzieci pojawiły się właściwie tylko w ofercie ośrodków SPA (masaże dla mężczyzn – w 102 SPA i 2 gabinetach kosmetycznych, masaże dla dzieci – w 45 SPA i 1 gabinecie kosmetycznym). Nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie w poszczególnych rodzajach masaży: miskami kokosowymi, chustą, bursztynami, ciepłym jabłkiem, soczystą pomarańczą, dźwiękiem mis tybetańskich, filipińskich, chińskim, tybetańskim, Watsu, europejskim, sycylijskim oraz Infinity.

Pielęgnacja dłoni

W tej grupie dominował manicure podstawowy, który pojawił się w ofercie 333 przeanalizowanych ośrodków (...%), wykazując tendencję rosnącą w poszczególnych kategoriach – kategoria I – 17,4%, kategoria II – 18,9%, kategoria III – 22,1%, kategoria IV – 23,3%. Zabieg stylizacji paznokci najczęściej oferowany był przez salony kosmetyczne, zwłaszcza te w miejscowościach do 5 tys. mieszkańców – pojawił się w nich aż 71 razy (69,6%). Do rzadkości należał manicure tytanowy oraz manicure kamyczkowy, które proponowały tylko gabinety

kosmetyczne (manicure tytanowy – 4 salony kosmetyczne, manicure kamyczkowy – 2 salony kosmetyczne). Największe różnice pomiędzy poszczególnymi kategoriami ośrodków dotyczyły stylizacji paznokci. Zabieg ten rzadko pojawił się w placówkach SPA (4,4% wszystkich placówek).

Pielęgnacja stóp

Zabiegiem najczęściej oferowanym w grupie zabiegów „*Pielęgnacja stóp*” był pedicure podstawowy. Pojawił się on w ofercie 316 placówek. Najmniej popularnym zabiegiem był pedicure fish SPA, który pojawił się w 2 ośrodkach SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców oraz w 1 gabinecie kosmetycznym w miejscowości ≥ 5 tysięcy mieszkańców. Dużą różnicą w poszczególnych placówkach zarysował się pedicure leczniczy, który najczęściej oferowany był przez gabinety kosmetyczne w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców (kategoria I – 5,9%, kategoria II – 11,8%, kategoria III – 31,4%, kategoria IV – 44,1%). Nie stwierdzono istotnych statystycznie różnic w pedicure japońskim oraz *pedicure fish SPA*.

Zabiegi fizykalne

Najczęściej pojawiającymi się w ofertach zabiegami fizykalnymi we wszystkich analizowanych ośrodkach były: peeling kawitacyjny twarzy – w 297 placówkach, kąpiel parafinowa dłoni – w 274 placówkach oraz zabiegi saunowe – w 198 placówkach. W ośrodkach SPA najbardziej popularne były: pobyty w saunie – w 195 SPA, pobyty na basenie – w 168 SPA oraz kąpiele w jacuzzi – w 156 SPA. Zabiegami fizykalnymi najczęściej występującymi w gabinetach kosmetycznych były: peeling kawitacyjny twarzy – w 169 gabinetach, kąpiel parafinowa na dłonie – w 158 gabinetach, sonoforeza twarzy – w 130 gabinetach, kąpiel parafinowa na stopy – w 91 gabinetach oraz mezoterapia bezigłowa twarzy – w 68 gabinetach. Zabiegi IPL najczęściej wystąpiły w gabinetach kosmetycznych w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców – w 33 placówkach. W salonach kosmetycznych w ogóle nie pojawiły się zabiegi, takie jak: pobyty na basenie, kąpiele w jacuzzi, pobyty w łaźniach, inhalacje, Hammam, tepidarium, caldarium i laconium. Nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie w zabiegach: jonoforeza, biolift, elektrostymulacja, radiofrekwencja dłoni, mezoterapia bezigłowa twarzy, ciała i dłoni, mezoporacja bezigłowa twarzy i ciała, cellulogia, masaż próżniowy, body shaping, rollmasaż, solarium, kąpiel parafinowa stóp, laconium.

Fryzjerstwo

Podstawowe usługi fryzjerskie oferowano w 266 analizowanych ośrodkach, ale zdecydowanie najczęściej pojawiły się one w salonach kosmetycznych w miejscowościach do 5 tys. mieszkańców (ośrodki SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców – 45 razy, ośrodki SPA w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców

– 51 razy, gabinety kosmetyczne w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców – 100 razy, gabinety kosmetyczne w miejscowościach $\geq$ 5 tysięcy mieszkańców – 70 razy). Trychologia pojawiła się tylko w 2 placówkach – 1 raz w placówce SPA w miejscowości $\geq$ 5 tysięcy mieszkańców oraz 1 raz w gabinecie kosmetycznym w miejscowości $\geq$ 5 tysięcy mieszkańców. Zabieg przedłużania włosów oferowano w 11 salonach kosmetycznych, natomiast w żadnym z ośrodków SPA. Nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie w trychologii oraz zabiegach pielęgnacyjnych skóry głowy i włosów.

Medycyna estetyczna

Zabiegi z grupy „*Medycyna estetyczna*” dominowały w ofercie gabinetów kosmetycznych w miejscowościach $\geq$ 5 tysięcy mieszkańców, a najrzadziej można było z nich skorzystać w SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców. Zabiegami najczęściej oferowanymi we wszystkich analizowanych ośrodkach były mezoterapia igłowa twarzy – 78 placówek (19,1%) oraz wypełnianie kwasem hialuronowym – 66 placówek (16,2%). Najrzadziej w tej grupie wystąpiły takie zabiegi chirurgiczne jak korekcja kształtu nosa – 2 placówki (0,5%), powiększanie piersi – 1 placówka (0,25%) oraz plastyka brzucha – również 1 placówka (0,25%).

Nie we wszystkich placówkach oferujących zabiegi z zakresu medycyny estetycznej zatrudnieni byli lekarze. Spośród wszystkich placówek oferujących wypełnianie kwasem hialuronowym, zaledwie 45,5% salonów zatrudniało lekarzy (25,8% placówek nie udzieliło informacji dotyczących kwalifikacji personelu). Zaledwie 50,9% ośrodków, w których oferowano ostrzykiwanie toksyną botulinową (np. Botox®) zadeklarowało zatrudnienie lekarzy (26,3% placówek – brak informacji). Spośród placówek oferujących zabieg lipolizy iniekcyjnej 44,1% salonów zatrudniało lekarzy (brak informacji odnośnie do 29,4% placówek). Nieco lepsze wyniki uzyskały placówki oferujące zabieg z użyciem osocza bogatopłytkowego: 64,3% salonów zatrudniało lekarzy, brak informacji z 21,4% salonów. Mniej niż 50% ośrodków oferujących zabieg mezoterapii igłowej deklarowało, że zatrudnia lekarzy – 39,7% placówek oferujących mezoterapię igłową twarzy deklarowało zatrudnienie lekarzy, a 20,5% placówek nie udzielało informacji o kwalifikacjach personelu, w przypadku mezoterapii igłowej skóry głowy liczby te odpowiednio wynosiły 44,7% oraz 26,3%, a w przypadku mezoterapii igłowej na ciało 46,2% i 30,8%. Spośród ośrodków oferujących zabieg z zastosowaniem nici PDO (polidioksanon), 52,9% salonów deklarowało zatrudnienie lekarzy (23,3% – brak informacji). Pozostałe placówki nie wymieniały lekarzy wśród zatrudnionego personelu.

Pozostałe zabiegi w ofercie

W grupie pozostałych oferowanych zabiegów najczęściej pojawiała się regulacja brwi z henną – 332 placówki (81,4%), depilacja woskiem – 314 placówek (77%),

wizaż – 240 placówek (58,8%), pakiety zabiegowe SPA – 198 placówek (48,5%), przedłużanie i zagęszczanie rzęs – 140 placówek (34,3%) oraz siłownia – 128 placówek (31,4%). Najrzadziej oferowano semipermanentne tuszowanie rzęs (wyłącznie w 8 gabinetach kosmetycznych – 2%), wybielanie zębów (wyłącznie w 5 ośrodkach SPA – 1,2%), kołyska relaksacyjna (wyłącznie w 5 ośrodkach SPA – 1,2%) oraz hirudoterapia (wyłącznie w 3 ośrodkach SPA – 0,7%). Zdecydowanie częściej w placówkach SPA wystąpiły: pakiety Day SPA i/lub Weekend SPA – w 198 SPA i 1 salonie kosmetycznym, siłownia – wyłącznie w 128 ośrodkach SPA, winoterapia – w 56 SPA i 7 salonach kosmetycznych, konsultacje dietetyczne – w 48 SPA i 7 salonach kosmetycznych, grota solna – w 41 SPA i 1 salonie kosmetycznym oraz muzykoterapia – wyłącznie w 23 ośrodkach SPA. Zabiegami, które cieszyły się zdecydowanie większą popularnością w salonach kosmetycznych, aniżeli w ośrodkach SPA były: stylizacja rzęs – w 12 SPA i 128 salonach kosmetycznych, wizaż – w 63 SPA i 177 salonach kosmetycznych, przekłuwanie uszu – w 4 SPA i 97 salonach kosmetycznych oraz makijaż permanentny – w 14 SPA i 85 salonach kosmetycznych. Nie stwierdzono różnic istotnych statystycznie w semipermanentnym tuszowaniu rzęs, świecowaniu uszu, hirudoterapii, wybielaniu zębów, kołysce relaksacyjnej oraz innych zabiegach aparaturowych.

Kompetencje zawodowe pracowników w analizowanych ośrodkach

Uzyskano dane dotyczące kwalifikacji zawodowych personelu z 277 na 408 analizowanych placówek. W 131 placówkach odmówiono udostępnienia danych odnośnie kwalifikacji personelu. Najtrudniej było uzyskać informacje o wykształceniu pracowników ośrodków SPA. W ośrodkach udzielających takiej informacji najczęściej, bo aż w 242 placówkach (59%) zatrudnione były kosmetyczki, które dominowały we wszystkich kategoriach badanych placówek, najbardziej w gabinetach kosmetycznych w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców. W wielu placówkach (193) zatrudnieni byli masażyści, z czego większość (121) było ośrodkami SPA. Fizjoterapeuci pracowali w 133 placówkach, zdecydowanie częściej w ośrodkach SPA. Licencjonowanych kosmetologów najwięcej było w gabinetach kosmetycznych w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców, natomiast w ośrodkach SPA wyniki były porównywalne. Najmniej magistrów kosmetologów pracowało w salonach kosmetycznych w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców, a najwięcej w ośrodkach SPA i salonach kosmetycznych w dużych miastach. Rehabilitanci zdecydowanie dominowali w ośrodkach SPA. Najwięcej lekarzy pojawiło się w gabinetach kosmetycznych w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców. Nie zauważono z kolei większej różnicy w zatrudnieniu lekarzy w ośrodkach SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców i ≥ 5 tysięcy mieszkańców. Największy udział fryzjerów wśród zatrudnionych dał się zauważyć w salonach kosmetycznych w małych miejscowościach. Najmniej liczną grupą zatrudnionych były pielęgniarki, które pracowały w 12 ośrodkach SPA oraz 8 gabinetach kosmetycznych.

Tabela 1. Kompetencje zawodowe pracowników w analizowanych ośrodkach

Kompetencje zawodowe pracowników w analizowanych placówkach	Kategoria I		Kategoria II		Kategoria III		Kategoria IV		Ośrodki SPA w obu kategoriach		Gabinety kosmetyczne w obu kategoriach		Wszystkie analizowane ośrodki	
	N=102		N=102		N=102		N=102		N=204		N=204		N=408	
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%
Ośrodki, z których uzyskano informacje	65	63,7	67	65,7	81	79,4	64	62,7	132	64,7	145	71,1	277	67,9
Ośrodki, z których nie uzyskano informacji	37	36,3	35	34,3	21	20,6	38	37,3	72	35,3	59	28,9	131	32,1
Rodzaj kompetencji zawodowych	N=65		N=67		N=81		N=64		N=132		N=145		N=277	
	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%	ilość	%
Kosmetyczka	55	84,6	62	92,5	75	92,6	50	78,1	117	88,6	125	86,2	242	87,4
Licencjonowany kosmetyk	26	40	28	41,8	19	23,5	31	48,4	54	40,9	50	34,5	104	37,5
Magister kosmetyk	29	44,6	38	56,7	15	18,5	36	56,3	67	50,8	51	35,2	118	42,6
Rehabilitant	42	64,6	35	52,2	10	12,3	13	20,3	77	58,3	23	15,9	100	36,1
Masażysta	62	95,4	59	88,1	31	38,3	41	64,1	121	91,7	72	49,7	193	69,7
Fizjoterapeuta	49	75,4	54	80,6	11	13,6	19	29,7	103	78	30	20,7	133	48
Pielęgniarka	6	9,2	6	9	3	3,7	5	7,8	12	9,1	8	5,5	20	7,2
Lekarz	17	26,2	18	26,9	8	9,9	25	39,1	35	26,5	33	22,8	68	24,5
Fryzjer	8	12,3	6	9	17	21	8	12,5	14	10,6	25	17,2	39	14,1

Kat. I – ośrodki SPA w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców, Kat. II – ośrodki SPA w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców, Kat. III – gabinety kosmetyczne w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców, Kat. IV – gabinety kosmetyczne w miejscowościach ≥ 5 tysięcy mieszkańców

Dyskusja

W Polsce nie ma ustawy regulującej funkcjonowanie placówek świadczących usługi kosmetyczne, brakuje również zasad podziału obu placówek ze względu na rodzaj wykonywanych zabiegów. Każda placówka ustala ofertę niezależnie starając się przyciągnąć jak największą liczbę klientów. W praktyce to strefa SPA różnicuje obie grupy placówek. Nie tylko w Polsce, ale na całym świecie ośrodki umieszczające w swojej nazwie oznaczenie „SPA” są bardzo zróżnicowane. Oferowane zabiegi spełniają swoją rolę tylko wówczas, gdy są wykonywane przez odpowiednio wykwalifikowanych terapeutów oraz jeśli stanowią część świadomie zaplanowanego kompleksu terapeutycznego [1]. Niestety często placówki nie chcą udostępniać danych o kwalifikacjach personelu, które powinny być jawne i ogólnodostępne. Na uwagę zasługuje fakt, iż podczas wywiadu telefonicznego właściciele i przedstawiciele placówek nierzadko mieli problem z określeniem kwalifikacji personelu – nie potrafili na przykład odpowiedzieć na pytanie, czy kosmetyczki posiadają tytuł licencjata czy magistra, zdarzało się, że nie wiedzieli jaka jest różnica pomiędzy kosmetyczką, a kosmologiem. Jak pokazują przeprowadzone badania zdarza się, że zabiegi z zakresu medycyny estetycznej wykonywane są w placówkach nie współpracujących z lekarzem. Na chwilę obecną brak jest jednoznacznie określonych ram działania kosmologa jednakże wobec niepokojącej obserwacji o możliwym wykonywaniu inwazyjnych zabiegów z zakresu medycyny estetycznej przez kosmetyczki i kosmologów warto w przyszłości kontynuować i pogłębić badania nad kwalifikacjami personelu i ofertą placówek kosmetycznych i SPA [12].

Bibliografia

1. Kasprzak W., Mańkowska A.: Fizykoterapia, medycyna uzdrowiskowa i SPA. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2010: 5-7, 12-23, 267-270, 298-303, 323-385.
2. Kasprzak W., Mańkowska A.: Fizjoterapia w kosmologii i medycynie estetycznej. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2010: 157-175, 243-254, 259-274.
3. Boruszczak M. (red.), Koreńczuk A.: Turystyka SPA i wellness. W: Turystyka zdrowotna. Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa w Gdańsku, Gdańsk 2010: 111-152.
4. Sallmann N.: Megatrend Wellness & Spa dla rynku usług wolnego czasu i hotelarstwa w XXI wieku. Polska Akademia Gościnności, Kraków 2010: 25-37, 55-65, 77-114.
5. Alejziak B.: Usługi SPA & Wellness jako element zdrowego stylu życia. Turystyka i Rekreacja 2014; tom 11, nr 2: 72-81.
6. Kaleta A.: Hotelarstwo Spa i Wellness jako rozwojowy produkt przemysłu czasu wolnego – wybrane aspekty. The Central European Journal of Social Sciences and Humanities 2012; 1, 2: 361-371.
7. ESPA.: Definicja SPA wg ESPA. URL: <http://www.espa-ehv.eu/> (dokument elektroniczny, stan na dzień 5.11.2015).

8. ISPA.: Definicja SPA wg ISPA. URL: <http://www.experienceispa.com/> (dokument elektroniczny, stan na dzień 5.11.2015).
9. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 lutego 2004 r. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20040310273/>
10. (dokument elektroniczny, stan na dzień 6.12.2015).
11. Projekt rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 12 lipca 2011 r. URL: http://www2.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/docs/projekt_sanihig_17082011.pdf/ (dokument elektroniczny, stan na dzień 6.12.2015).
12. Ponikowska I., Ferson D.: Nowoczesna medycyna uzdrowiskowa. Medi Press, Warszawa 2009: 35-40, 59-60, 131-136, 215, 317-322.
13. Dębska O, Dębski S, Śpiewak R.: Regulacje prawne zawodu kosmetyologa: Więcej pytań niż odpowiedzi. Estetol Med Kosmetol; 2012;2(3):72-6.